

6957.
DISSERTATIO INAUGVRALIS MEDICA

DE
GRAVISSIMO LVIS VENEREAE
SYMPTOMATE,
TORTVRA NOCTVRNA,

QVAM
ANNVENTE
GRATIOSO MEDICORVM ORDINE
IN PERANTIQA HIERANA,
SVB PRÆSIDIO

DN. D. ANDREAE ELIAE
BÜCHNERI,

SAC. CÆS. MAJEST. CONSILIAR. ARCHIAT. ET COMIT. PALAT. S. R. I. NOBILIS,
ACAD. IMPERIAL. NAT. CVRIOSOR. PRÆSID. CHTM. PROF. PVBL. ET FACVLT.
MED. ADSESS. ORDINAR. NEC NON REG. BEROLIN. SOCIET.
SCIENT. SODALIS,

PATRONI, PRAECEPTORIS ET PROMOTORIS SVI
DEVENERANDI,

PRO GRADV DOCTORIS
SVMMISQVE IN ARTE SALVTARI HONORIBVS
ET IMMVNITATIBVS

LEGITIME IMPETRANDIS,
AD DIEM XVIII. SEPTEMBR. ANNI M DCC XLIV.
H. L. Q. C.

SOLENNI ERVDITORVM EXAMINI SVBMITTIT
AVCTOR ET RESPONDENS

JACOBVS FRIDERICVS FRANCK,
ERFVRTENSIS.

ERFORDIAE,

Typis JOH. CHRISTOPH. HERINGII, Acad. Typogr.

M. W. H. pro 2791.

n. Syphilitis.

M. W. H. pro 2791.

athol. spec.

45, 18

TOPIKA
G. VON W. VON VON VON
VON VON VON VON VON
VON VON VON VON VON

ORDINE MEDICORUM
VON VON VON VON VON

ON D. ANDREAE
VON VON VON VON VON

VON VON VON VON VON
VON VON VON VON VON
VON VON VON VON VON

VON VON VON VON VON
VON VON VON VON VON

VON VON VON VON VON
VON VON VON VON VON

VON VON VON VON VON
VON VON VON VON VON

VON VON VON VON VON
VON VON VON VON VON

VON VON VON VON VON
VON VON VON VON VON

V I R O

PRAENOBILISSIMO, EXCELLENTISSIMO,
EXPERIENTISSIMO DOCTIS-
SIMOQVE

D O M I N O

JOANNI HIERONYMO
KNIPHOFIO,

HVJATIS CIVITATIS MED. DOCTORI ET PRACTICO
CELEBERRIMO, INSTITVT. MEDIC. PROFESSORI PV-
BLICO ORDINARIO, FACVLT. MED. ADSESSORI EX-
TRAORDINARIO, ET S. R. I. ACAD. NAT. CVRIOS.
COLLEGAE GRAVISSIMO,

MAECENATI; PATRONO,
PRAECEPTORI

A D

CINERES VSQVE PIE COLENDO,

HANC
DISSERTATIONEM INAUGURALEM,
BENEFICIORVM
TAM INNUMERORVM ERGO,
TANQVAM PVBLICAM GRATAE MENTIS
TESSERAM,

OFFERT ET OFFERRE DEBVI

Aeditissimus servus,

JACOBVS FRIDERICVS FRANCK.

Q. D. B. V.

§. I.

 Quosdam dolores venereos, sævissimos ac fere intolerabiles, Torturam nocturnam significare, eosque inter symptomata Luis Venereæ gravissima merito referri, nemo, qui historiam ipsius hujus morbi notam atque perspectam habet, inficias ibit. Propterea ergo dolores hosce venereos in præsentiarum specialius considerare, eorundemque gravitatem perlustrare in Specimine hoc inaugurali mecum constitui, utque idcirco conatibus hisce faveat L. B. erroresque forsitan occurrentes tenuitati ingenii mei indulgeat, enixe rogo & contendo.

§. II.

In syphiliticorum corporibus, natura, gradu, locoque diversi dolores, acuti, atroces, scilicet gravativi, tensivi, pungitivi, pulsatorii, lancinantes, noctu & in lecto, dum corpora sub stragulis incaluerunt, præsertim

A 3

sævien-

fævientes, deprehenduntur. Hi ratione capitis modo illud quoad omnes suas partes occupant, & tunc *capitis gravitas*, s. *καρρυβαρία* vocantur; modo caput in certo spatio, & tunc *Clavus*, aut *ovum* nominantur; modo latiore capitis partem ac plerumque dimidiam, & tunc eis nomen imponitur *Hemicrania*; modo in capite obsident meningis, & designantur *Cephalæa* & *Cephalalgia* gravativa, pulsativa, pungitiva, mordicans: Ratione artuum modo partes musculofas membranaceasque, & *rheumaticorum*; modo vero ligamenta tendinesque, qui articulos ambiunt, & *arthriticorum*; modo demum musculos articulosque simul occupant, & *rheumatico-arthriticorum dolorum* referunt naturam. Nec minus occurrunt dolores venerei, qui noctu etiam ut plurimum vehementiores evadunt, & similitudinem fovent cum doloribus ischiadicis, quibus partes ossi Ischio adsitæ totaque coxendix externa; itemque cum dolore, *Lumbago* dicto, quo lumbi, & eorum muscoli discruciantur. Item se ad sociant dolores osteocopi, quibus ossa ipsamet torquentur, ac si frangerentur ac terebra perfoderentur.

§. III.

Ex his vero omnibus nulli dolores merentur *Torturæ nocturnæ* titulum, quam qui caput & artus infestant, atque juxta modo adducta, si in capite occurrunt, gravitas capitis, seu *καρρυβαρία*, clavus & ovum, hemicrania, cephalæa, seu cephalalgia; in artibus autem rheumatici, arthritici, rheumatico-arthritici, & osteocopi salutantur.

§. IV.

Non sine ratione in §. II. dixi, dolores artuum refer-

referre naturam dolorum rhevmaticorum, arthriticorum, ne nimirum hi confundantur cum doloribus mitioribus, simul tamen anxii, qui in tota tibia sub vesperam oberrando, ad irrequietam pedum jectigationem vel invites sollicitant ægros; neque cum rhevmatismo, & doloribus arthriticis a causa simplici dependentibus; neque cum doloribus scorbuticis, per artus vagantibus, misceantur, nam omnes ejusmodi dolores inter se quam maxime differunt: Dolores, quos Galli vulgo *des inquietudes* vocant, in eo, quod in lecto cessent & sopiantur; venerei autem artuum dolores noctu sævitiam in lecto præprimis exercent: Rhevmatismus, & dolores arthritici a causa simplici dependentes in eo, quod die & noctu, sæpeque de die magis sæviant, remediis facilius mitigentur, nec admodum diu durent, cum venerei noctu ut plurimum magis sæviant, & diurno tempore mitiores sint, nec prius, quam viũ mercurialium, tanquam medicamentorum heroicorum, tollantur: Dolores scorbutici per artus vagantes in eo differunt, quod signis a Lue venerea plane alienis & Scorbuto propriis indicentur; è contrario autem modo dicti artuum dolores alia signa congeneris naturæ, hoc est, Lue venereæ propria, conjuncta habeant. Differentia dolorum osteocoporum venereorum, & osteocoporum febre quartana laborantes affligentium, in eo est posita, quod hi magis gravativi & ossa quasi findentes; illi vero non solum ita pariter comparati, sed & simul rodentes ac terebrantes sint; interim simul in genere quoque notandum est, quod dolores osteocopi, a quacunque causa illi fiant, ad Luem vene-

vene-

veneream ita peculiariter pertineant, ut quotiescunque diutius, pertinacius, atrocius discruciant, toties Luem veneream certam, perfectam, confirmatam apertissime demonstrent. Non minus quoque dolores capitis veneri aliis ejusdem nominis pertinaciores ac graviores deprehenduntur.

§. V.

Si conjectura valet, videntur dolores in §. III. descripti hanc ob causam sub *Tortura nocturnae* titulo indicari, quia per experientiam syphiliticos tortura simili, cui delinquentes in foro criminali confessionis ergo subjiciuntur, crudelissime adficiunt, & in specie, quia syphiliticorum artus aequae, ac hoc vel istud torturae genus delinquentium artus, solent excruciare.

§. VI.

Quodcunque omnium alicujus morbi symptomatum existit causa, id etiam est ejusdem morbi totius causa, & vice versa: Quodcunque alicujus morbi causam praebet, id etiam est omnium ejusdem morbi symptomatum causa. Cum itaque morbi, quem Luem veneream vocamus, cujusque hi dolores sunt symptomatum cum aliis gravissimum, (§. I. III.) omnium Practicorum & experientiae quotidianae consensu, causa sit miasma venereum, per contagium intus susceptum; hinc sequitur necessario, quod hoc miasma venereum, ita per contagium susceptum, etiam dolorum venerorum, Torturam nocturnam constituentium, (§. III.) quatenus sunt Luis venereae symptomata, causam constituat.

§. VII.

§. VII.

Dolorum sævissimorum ac fere intolerabilium, sub titulo Torturæ nocturnæ venientium, nomine, sede, subjecto, tempore, causa, (§. I. II. III. IV. VI.) recensitis, nunc mihi videtur idea Torturæ nocturnæ generalior sequens esse clara atque distincta: *Tortura nocturna consistit in sævissimis ac fere intolerabilibus doloribus venereis, in capite & artubus obviis, syphiliticos ut plurimum noctu truculenter divexantibus, & à miasmate venereo, per contagium intus suscepto, originem ducentibus.*

§. VIII.

Dolor sibi relictus nihil aliud est, quam tristis sensatio, dependens a nimia tensione fibrarum corporis nostri, imprimis nervearum sentientium. Hinc mihi audit dolor sævissimus ac fere intolerabilis, sensatio tristis adeo excessiva, ut ægri animum quasi despondeant, dependens ab excessiva fibrarum corporis nostri, imprimis nervearum sentientium, tensione.

§. IX.

Quod igitur dolores venerei (§. III.) in capite & artubus obviis, sint ejusmodi sævissimi ac fere intolerabiles, mihi sequentes persuadent rationes: I) Quia adeo copiose occurrunt, ut fere omnium possibilium confluxum constituent; II) quia syphiliticis, quibus opus esset, ut somno vires reficerent, omnem nocturnam quietem adimunt ac præripiunt, adeoque necessariam virium restitutionem impediunt: Remittentibus enim capitis doloribus, sæviunt quam maxime artuum dolores, his remittentibus, iterum capitis dolores, sicque alternative per noctem usque ad solis ortum exacerbantur.

B

cerban-

cerbantur; III) quia ipsæ sensationes hoc testantur: nam *κεφαλαλγία* s. gravitate totius capitis irruente, sensatio se habet haud secus, ac si totum caput ob gravitatem insignem sustineri vix posset; clavo & ovo, haud secus ac si clavus per totum caput transfixus in eo hæreret, aut glaciei frustulum in spatio oviformi capiti esset impositum; gravitate capitis, latiore & dimidiam ejus partem occupante, sive sub Hemicrania, haud secus ægris apparet, ac si gravissimum pondus in alterutro latere caput versus terram deprimeret; Cephalæa, seu Cephalalgia gravissima, haud secus ac si pondus quoddam caput intrinsecus premeret, cum malleis pulsaretur, acus & cultri pungerent discinderentque, aut vermes morderent; doloribus rhevmaticis, haud secus ac si quid tendens, pulsans, calensque in musculis latitaret, acus pungerent, & artus moveri haud possent; doloribus arthriticis, haud secus, ac si artus tortura quadam crudelissima tenderentur, clavis atque cultris perforarentur; arthritico-rhevmaticis, haud secus ac si jam dicta simul atque conjunctim concurrerent; doloribus osteocopis, haud secus ac si ossa frangerentur, aut terebra perforarentur. IV) Quia sedem habent in sensibilibus corporis partibus, e. gr. in membranis muscutorum tam capitis, quam artuum, membranis nerveis, ligamenta tendinesque cingentibus, pericranio ac periostiis, & tanto magis, cum sedem etiam posuerint in meningibus, cerebrum involventibus, ubi ob nervorum principium ac præsentiam animæ, (teste experientia) quamlibet tensionem nimiam sensatio excelsiva tristis, seu dolor sævissimus, debet sequi.

§. X.

§. X.

Quod tensio fibrarum corporis nostri, inprimis nervearum sentientium, excessiva, tristem sensationem adeo vehementem efficiat, ut ægri animum quasi despondeant, exemplo tensionis nimiae, tristem sensationem excitantis, videre licet. Nam ejusmodi fibrarum corporis nostri tensiones inter se tantummodo differunt ut majus & minus.

§. XI.

Quomodo itaque tensio nimia fibrarum corporis nostri, inprimis nervearum sentientium, tristem sensationem producat, breviter hoc modo concipiendum videtur: Si fibræ nerveæ sentientes, seu sentientes nervi ipsi, nimis tenduntur, fit spirituum affluxus major, exinde eorundem major motus versus cerebrum, hinc major, sive tristis sensatio.

§. XII.

Qua ratione vero per tensionem nimiam fibrarum nervearum sentientium, affluxus spirituum animalium evadat major, est res altioris indaginis, quæ non prius apodictice demonstrabitur, quam nervorum subtilissimam structuram oculorum acie naturali majore perspexerimus.

§. XIII.

Placet heic quandam hypothefin ex Dissertatione Illustris Joannis Adolphi WEDELII, 1730. Jenæ habita, de Irritatione, mutuare, & ad thesin jam dictam ex analogia quadam applicare. Definit enim Illustris hic Vir irritationem sequentibus verbis: *Irritatio est concitatio affluxus majoris spirituum animalium ad musculos, quo con-*

tractio horum, nolente volente anima, præstatur, a solutione continui fibrarum nervearum, affluxui huic ad musculos vel immediate, vel per consensum inservientium, dependens. Hinc, ut istum affluxum majorem spirituum ad musculos, demonstraret, in hæc verba §. XVIII. definit: Satis quidem certum est, solutionem continui affluxum spirituum efficere majorem, quamquam autem ratione id præstet, nondum constat, adeoque quantum fieri potest investigandum. Hoc indubitatum est, cum affluxus hic per nervos in musculos insertos fiat, eundem majorem fieri non posse, nisi vel per hos majore celeritate spiritus animales accedant, quam ex musculo redeunt, vel minore celeritate ex musculo redeant, quam accedunt; æquali enim celeritate si accedant, qua etiam discedunt, minime in musculo major eorundem collectio vel accumulatio fieri potest. Quorsum (§. XIX. & XX.) spiritus animales ex musculis iterum abeant, maximum dubium est, unde etiam quidam existimant, eosdem tunc evanescere quasi & dissipari, vel in sanguinis, vel in lymphæ vasa reverentia ibidem eosdem penetrare. Nobis autem valde verosimile videtur, subtilissimas has partes iterum per fibrillas nerveas ad cerebrum reduci & sic fibras nerveas arteriosas & venosas dari, quarum illæ liquidum hoc nerveum ad partes vehunt, hæ autem iterum revehunt, & uti illæ ex arterioliis partis corticosæ cerebri recipiunt spiritus animales, ita hæ in venulas illis respondentes eosdem iterum deponunt. Ad hanc conjecturam ipsa consideratio solutionis continui, irritationem efficientis, nos ducit. In omni solutione continui cum adsit fibrarum tensio, fibræ tensæ autem intermedia spatiola coarctentur, fluidi per hæc spatiola transitus impeditur, & hoc loco spirituum animalium; adeoque per transitum spirituum hoc loco impeditum

ma-

major eorundem affluxus ad musculum citatur. Quodsi autem hoc contingeret in fibrillis nerveis, spiritus advehentibus, effectus hic consequi non posset, nam necessario adfluxus minueretur, cum remora accedentibus objecta sit. Igitur in his fibris nerveis, quia exinde non imminutio, sed augmentatio affluxus apparet, non tam affluxus, quam refluxus spirituum fieri videtur. Refluxus autem spirituum impeditus affluxum facit majorem, adeoque explicari ita posset, quomodo solutio continui fibrarum nervearum adfluxum majorem ad musculos præstaret.

§. XIV.

Proinde ex iisdem rationibus, quas Illustris WEDELIVS adduxit, mihi itidem verosimile videtur, dari fibrillas nerveas sentientes æque arteriosas, ac venosas, seu liquidum nerveum advehentes & revehentes, sicuti dantur fibrillæ nerveæ moventes, liquidum nerveum advehentes & revehentes; hinc per tensionem nimiam æque interstitia porosque horum vasorum revehentium, ac eorundem motui destinatarum fibrillarum coarctari, ut inde quoque transitus spirituum impediatur & ipsorum copia augeatur, sicque itidem per tensionem nimiam, in fibris nerveis sentientibus, affluxum spirituum fieri majorem. Vel dicendum esset, licet cum minori probabilitate, quod fibris nerveis sentientibus nimis tensis, vasa spiritus secernentia, arteriolæ inquam partis cerebri corticosæ, nimis irritentur, indeque acceleretur secretio spirituum, & eo ipso tanta copia eorum secernatur, ut in nervis non tam cito se distribuere valeant, quam quidem in eos delati erant, unde sibi invicem in progressu essent impedi-

mento & in nervis se accumularent; adeoque sic contingeret spirituum per tensionem nimiam major affluxus.

§. XV.

Per miasma venereum, per contagium intus susceptum, intelligo illud venenum venereum, quod ex corpore Lue venerea infecto in aliud sanum transit & ibidem humores eadem Lue inquinavit.

§. XVI.

In hujus vero veneni venerei indole atque natura perscrutanda multos peritos Medicos hæctenus occupatos fuisse, multasque circa ejus investigationem difficultates observasse, abunde jam constat. Alii putant, venenum venereum esse mere acidæ naturæ, alii mere alcalico - corrosivæ, alii, qui dubii hærent, quid dicere debeant, saltem declarant, illud specificæ esse acrimoniæ. Illustris b. m. *Frid. HOFFMANNVS*, cujus meritorum in Medicina memoriam posteritas alet & ipsæ æternitas tuebitur, non solum quemlibet arguit hujusmodi difficultatis, dum inter alia ita scribit in *Med. rat. syst. T. IV. p. V. Cap. 10.* Et profecto si meam interponere licet sententiam, equidem sollicitum hoc scrutamen supervacaneum esse arbitror. Nam plura sunt in rerum natura, tenuissimæ indolis, admodumque parvæ molis, quorum infima natura ac erasis, & ab hac immediate dependens vis agendi, miroque effectus in sensus incurrentes producendi, captum nostrum & intelligentiam plane superant; sed & sententiam suam de veneni venerei indole atque natura, loco citato p. 152. manifestat sequentibus verbis: *Ne tamen omnia ad hanc rem pertinentia silentio prætermittere videar, non abs re fore*

con-

confido; si meam de ejusmodi venenis penetrantioribus, mole quidem tenuissimis, sed virtute activissimis, sententiam declarem. Sufficienti itaque ratione inductus, longaque experientia confirmatus adsero, veneni contagiosi indolem in tenuissimo fluido sulphureo, sive phlogisto æthereo & fermentativo principio consistere, quod ulterius diffusum reliquos corporis humani succos eadem labe contaminat. Et sane plura sunt momenta, ex quibus hanc proprietatem conjecturis non ineptis licet colligere. Nam primo exploratissima inter Pbyficos æque ac Medicos res est, fluidum sulphureo-æthereum, seu oleosum, si ullum aliud, stupenda ratione posse dividi, dissipari & multiplicari; sicut in corporibus eodem instructis, ut Zibetho, Moscho, ipsoque sulphuris fumo videre licet, quorum minima tantum molecula ita potest diffundi, ut innumeris aliis corporibus eundem odorem imprimat. Deinde, si ad virus respicimus venereum, hoc ita est comparatum, ut per plures menses, imo annos occultum latere possit, antequam perniciem corpori intendat: quod certe fieri non posset, si alius esset nature, sanguinique & lymphæ inhereret, quoniam in his circulatione continua perfacile explicaretur. Rectius itaque esse statuitur sulphuræ & oleosæ nature fermentum, quod pinguedini involutum difficilius extricatur, nec tam prompte cum aliis succis commiscetur. Confirmat hanc meam conjecturam ipsa contagii propagatio. Sive enim per cutis poros contagiosa labes cum corpore sano communicetur, certe non aliunde, nisi in humorem pinguem, sub cute latentem infunditur; sive per impurum concubitum inferatur, perinde membranis pudendorum pinguiusculis, vel seminali lymphæ, quæ similiter partibus constat oleosis, insinuatur, donec tandem mediantibus his succis, ceu pinguis vehiculo, ad lympham & sanguinem

guinem

guinem advebitur, totamque humorum massam inquinat, inficit, contaminat. Reliqua argumenta illustris hujus Viri, quæ pro sua sententia stabilienda adducit, brevitate ergo jam non prosequar; sunt enim illa partim desumpta ab analogis miasmatis, e. g. pestilentiali, varioloso, morbilloso, petechiali; partim ab experientia, quæ docet, quod effectus veneri per putredinofam humorum corruptionem se prodant, manifesto indicio, principium quoddam sulphuræ indolis, pinguedini insidens, causæ loco subesse, imprimis cum jam notum sit, quod pingua corpora longe facilius, quam alia, in putredinem ruant; partim quoque ab auctoritate b. BOERHAAVII, similiter sentientis de veneno venereo, in Diatriba de Lue venerea.

§. XVIII.

Meam autem qualemcunque quod attinet sententiam, probabiliter saltem judico, venenum venereum neque esse mere acidæ, neque alcalico-corrosivæ naturæ, neque fermentum mere sulphuræ ac oleosæ indolis, pinguedine involutum; sed tale potius esse fermentum, quod non solum constat ex salinis alcalicis partibus, sed & quod abundat partibus acido-tartareo-austero-sulphureis, cum putredinosi per se talibus commixtis, adeoque esse illud fermentum atrabilario-putredinosum. Nam ita concipere licet congeriem tumorum, ulcerum, inflammationum & dolorum intensissimorum, hosque inter etiam illos, qui mihi §. III. sub titulo *Torturæ nocturnæ* veniunt. Si enim venenum venereum esset mere acidæ naturæ, unde quæso derivari possent ejus tam graves effectus
putre-

putredinosi præprimis in partibus ex carne & pinguedine conflatis, panniculo nempe adiposo & carnosio, quorum exempla præbent in his partibus ulcera illa maligna ad ossa usque serpentina, dum acidum putredini potius resistere, quam eam intendere solet? Si esset alcalico-corrosivæ indolis, ejus effectus essent quidem resolutorii, quin imo fuforii cum humorum maxima putredine, sed neutiquam adeo coagulatorii, uti id demonstrant exempla tumorum, tuberculorum, tophorum, gummatum & bubonum sub axillis & in inguine, quæ crassam atque tartaream continent materiam. Si venenum venereum esset fermentum mere sulphuræ ac oleosæ naturæ, pinguedini involutum, ratio quidem illa pateret, cur istud per plures menses, imo annos occultum latere possit, antequam perniciem corpori inferat, quemadmodum etiam, si oleosæ & sulphuræ hujus veneni particulæ in corporibus humanis cum alcali liberato combinarentur, inde facile paterent effectus putredinosi; sed consequentia illa nequaquam mihi sufficere videtur: Potest venenum venereum per plures menses, imo annos in corpore latitare; ergo est fermentum mere oleosæ ac sulphuræ naturæ. Potest quidem esse sulphuræ ac oleosæ naturæ, sed & simul cum aliis partibus conjunctum, & quidem juxta meam probabilem tantum sententiam, cum acidis, feris, austeris, thino-alcalicis & putredinosi per se talibus, quæ haud impediunt, quo minus illud per plures menses, imo annos occultum maneat, antequam perniciem corpori inferat: Quatenus enim acidum prædominatur, putredo in illis partibus pinguibus, cum quibus

C

per

per contagium primitus communicatur, per satis longum tempus potest compesci, & quatenus etiam pinguedini commiscetur eaque involvitur, per eam omnis illa acrimonia cum reliquis partibus obtusa & obviscata diu ibidem potest hærere, donec mediante motu intestino sui juris facta ipsos invadat humores. Effectus etiam non solum, uti jam dixi, in Lue venerea sunt putredinosi, sed & iisdem contrarii, nempe coagulatorii. Huc accedit, quod, si venenum venereum esset mere sulphuræ ac oleosæ naturæ, nulla plane, uti mihi quidem videtur, suppetat ratio sufficiens, cur istud non æque possit oriri ex corporibus Peste, variolis, morbillis & petechiis infectis, sicuti oritur ex corporibus Lue venerea contaminatis, adeoque cur non æque prædictos hosce morbos induxerit, quemadmodum Luem venream, morbum ab his plane alienum, excitavit, siquidem, uti b. HOFFMANNVS ipse fatetur, miasmatum, pestilentialis, variolosi, morbillosi, petechialis, materia similiter est putridæ sulphuræ indolis & quæ diu potest viscositati pinguedinosæ involuta, tanquam in latibulo hærere, donec aliquando a compedibus suis liberata in motum fermentationis multiplicativum ab aliis causis deducatur, succisque vitalibus eandem labem inferat.

§. XIX.

Hanc sententiam, quod venenum venereum sit *fermentum at vabulario - putredinosum*, etiam ejusdem origo satis exacte demonstrat atque confirmat.

§. XX.

Ex historia originis hujus mali patet, illud in India occi-

occidentali semper endemium, ac eo demum tempore in Europam delatum, perque singulas ejus regiones disseminatum fuisse, quum *Christophorus COLVMBVS* Insulam Hispaniolam cum ceteris Insulis Antillis anno 1492. detexit, unde dein, per contagium sub coitu cum foeminis impuris susceptum, primo fuit in Hispania, tum vero in Italia & Gallia, & tandem in ipsa Germania propagatum. Dum autem venenum hocce venereum virulentiam suam primo in genitalibus exserit, atque sub concubitu, praeter liquorem vaginalem foeminarum, lubricandae alias vaginae uteri destinatum, nihil plane ad virorum externas partes genitales pertingit; sequitur omnino exinde, quod iste vaginalis liquor contagium istud primo foveat & ad illud producendum & suscipiendum aptissimus sit.

§. XXI.

Talis ergo vaginalis humor facillime ita virulentus redditur, non solum ex nimio veneris usu, ad quem Indi inprimis maxime proclives sunt, juxta relationem *Joann. Petri MAFFEJI, Histor. Ind. lib. 1. p. 38* sed & ex abusu esculentorum dulcium, quae acido-sulphureum principium recondunt, itemque farinaceorum, austerorum, acrium, putredinosorum & potulentorum admodum dulcium. Huc inprimis refero peculiare illas radices, *Patatas* dictas, farinam tritici Indici, quod *Mayz* dicitur, *Cassiam*, varios fructus horaeos, quos sylvae suggerunt, vermes, araneas, serpentes, vespertiliones, aliaque hujus generis inquinamenta, quibus quidam illorum delectantur; porro condimentum illud acre, quod *Yraca* vocant, confectum ex radicibus & foliis Ari,

C 2

quod

quod caulis Caribarum dicitur, furculis Patatarum, Manibu cum larga copia Capsici sive Piperis Indici, quo indigenæ cetera cibaria intingebant, Lacertum illum amphibium, *Ivana* vel *Igana* dictum, saporis quidem gratissimi, sed cujus usu dolores venereos præsentés augeri, aut male sopitos tam vehementer recrudescere observatum fuit a *Gonzalvo Fernandez ab OVIEDO Hist. Ind. lib. 13. cap. 3.* ut crediderit inde *LISTERVS, Exercit. de Lue venerea*, morbum hunc ab indigenis ideo conceptum fuisse, quod Lacerto, seu ut ille ait, serpente illo vescerentur. Hæc omnia producunt cacochymiam atrabilariam ex Veterum sententia, id est, talem intemperiem M. S. cum corruptione conjunctam, ubi in parte rubicunda eminent partes Θ inæ, acres atque sulphuræ volatiles æque, ac fixæ, & in paucis sero acidæ, austeræ, φ æ. Accedit dein quoque temperamentum Indorum ut plurimum calidum biliosum, ubi serosæ partes deficiunt, aër itidem calidus, serum in eorum corporibus dissipans; nec non soper ille gravis, quem Indi, Tabaci fumum peculiari instrumento in nares fortiter attrahendo, concitant, ut humi dein tanquam semi mortui procumbant, unde, ob spiritus sulphure Tabaci narcotico obaubilatos, omnium vasorum motus admodum debiles redduntur, indeque humorum major visciditas & major simul acrimonia oritur. Proinde etiam Indi utriusque sexus, quotiescunque concubitum exercent, omnes humores suos, propter atrabilem putredinemque jam admodum viscidos, corrosivos atque putredinosos, nimium commovent, eoque ipso, serum & spiritus magis magisque dissipando & san-

san-

fanguinem exagitando, illos adhuc viscidiores, magisque corrosivos & putredinosiores reddunt, ut hinc in foeminis humor ille vaginalis a similibus aliis humoribus, præprimis circa uterum hærentibus & collectis, ulterius inquinetur & in majorem fermentativum motum deducatur, hacque ratione procul prima Lues venereæ fundamenta in talibus corporibus posuerit, atque postmodum simile miasma ulterius quoque per concubitum diffeminaverit & propagaverit.

§. XXII.

Explanata ergo sic prima origine miasmatis venerei, cum superius §. XVIII. indicaverim, illud ratione indolis suæ atrabilario-putredinosæ maxime probabilem suppeditare causam sævissimorum istorum dolorum, quos sub titulo Torturæ nocturnæ comprehendimus, dispiciendum ac demonstrandum nunc ulterius erit, quam ratione idem illud tales dolores inducere & excitare valeat, ut ita nunc ad scopum nostrum proximius accedamus.

§. XXIII.

Quemadmodum venenum venereum juxta datam in §. XXI. rationem probabilem humores Indorum utriusque sexus, tanquam fermentum atrabilario-putredinosum, quam maxime viscidos, corrosivos atque putredinosos reddidit, eoque ipso Lues venerea primo inter illos orta fuit; nihil obstat, quo minus idem hoc venenum sub nomine miasmatis venerei adhuc semper quodcunque corpus penetret, humores tanquam fermentum atrabilario-putredinosum æque admodum viscidos, corrosivos atque putredinosos reddat,

atque cum Lue venerea ejus symptoma gravissimum, dolores nempe sævissimos ac fere intolerabiles, in capite & artubus præprimis obvios, Torturæ nocturnæ titulo insignitos, producat.

§. XXIV.

Si ergo sanguis summe viscidus in toto capite stagnat & hæret, oritur inde totius capitis gravitas sive *καταβασία*; Si lymphæ, qua viscida corrosiva, a sanguine dimissa, in pericranio stagnat, & in parte quadam cranii erosionem excitat, atque exostosin, vel cariem inducit, aut in pericranio nodum quendam format; si porro sanguis in meningis quadam parte stagnando erodendoque tubercula aut pustulas producit, aut extra aut intra cranium aliquo loco in pus abiens, apostema produxit, tunc oriuntur dolores, clavum & ovum constituentes. Si sanguis stagnans latiore capitis partem ac plerumque dimidiam obsidet, oritur Hemicrania; si arteriæ meningum, sanguine isto viscido corrosivo turgidæ, cerebrum subjectum dilatatione premunt, vel pulsu validiore membranas quatiunt; si, acriore isto fero effuso, meningis dolorifice, i. e. cum erosione stimulentur, oritur Cephalæa, seu Cephalalgia gravativa, pulsativa, pungitiva & morsicans. Si mucago muscularis æque viscida, corrosiva, putredinosa in receptaculis suis hæret, sicque grandinosos tumores format, tunc, cohibito & retardato sanguinis fluxu, dolores oriuntur tensivi, pulsatiles, illo autem successive resoluti & magis fluxili reddito, acres pungitivi cum calore quidem, sed sine inflammatione, i. e. rheumatici; pari quoque modo, si synovia æque viscida & corrosiva in glandulis

Hæc.

Haverianis stagnat, & hæ glandulæ inflantur & coërcito sanguinis fluxu inflammantur, oriuntur dolores admodum tensivi, pulsatiles, cum articuli calore, rubore & inflammatione, & quando synovia, per stasim acrior facta sicque dein resoluta, in juncturas libere penetrat & ligamenta irritat, tunc acres pungitivi cum calore quidem, plerumque tamen sine tumore & manifesta inflammatione, i. e. arthritici; hi vero effectus si tam a mucagine musculari, quam a synovia vitiata inducti, concurrunt, oriuntur dolores rheumatico-arthritici. Si periostium à propria sua ibidem hærente lymphâ inflatur & præcipiti sanguinis affluxu inflammatur, insimulque ab eadem effluente lymphâ, sed acriore, irritatur & eroditur; nec non, si ab osse subtus in exostosin celeriter succrescente periostium vi distenditur, oriuntur dolores tensivi, pungitivi, pulsatiles, cum calore summo, itemque acres & pungitivi cum calore minus urente, terebrantes, seu ita dicti dolores osteocopi.

§. XXV.

Dolorum venereorum, Torturam nocturnam constituentium, subjectum esse syphiliticos, aut homines Lue venerea correptos, huc usque indicavi; unde nihil amplius nunc mihi videtur monendum, quam quod iidem dolores ratione individuorum variam monstrant sævitiam, prout variat ratione individuorum ipsa Lues venerea. Quemadmodum igitur infantes, pueri, senes, cholericis, pituitosis, minusque bene valentes, partim ob magnam imbecillitatem, partim ob humorum majorem acrimoniam, partim ob illorum visciditatem, Luem veneream gravius experiuntur, quam juvenes,
viri

viri sanguinei beneque valentes; ita etiam priora illa subiecta gravius semper ac vehementius a prædictis hisce doloribus torquentur. Sicuti quoque porro ratione sexus fœminæ, licet viris sint imbecilliores, non tam graviter hac Lue corripuntur, quamdiu menstruum tributum solvunt, sicuti viri; ita fœminæ, ob faciliorem humorum atrabilario - putredinosorum per fluxum mensium imminutionem, minorem dictorum dolorum sævitiam experiuntur, quam quidem viri.

§. XXVI.

Cur autem dolores isti, in §. III. recensiti, noctu ut plurimum sæviant & rarius de die, ratio mihi videtur triplex subesse, 1) quia syphilitici, si corporis motum adhuc suscipere possunt, atque diurno tempore illum re vera instituunt, humores suos viscidos, corrosivos, medicamentorum resolventium & diluentium usu magis magisque resolvunt, insimulque se- & excretionem promovendo copiam illorum, tanquam causam dictorum dolorum mediatam, quam maxime imminuunt; dum vero nocturno tempore quieti student, ex virium penuria contingit, ut talium humorum motus iterum tardior evadat, sicque ob denuo auctam visciditatem stases ingravescant & simul ob acrimoniam magis collectam dolores vehementiores reddantur. Huc accedit lecti calor, humorum motum intestinum augens, & acrimoniam istam magis per artus diffundens. 2) Quia syphilitici diurni medicamentorum usus pertæsi, noctu eundem tanto magis negligunt, sicque augmento horum dolorum occasionem præbent. 3) Quia de die solatis astantium erecti, noctu vero

eo-

eodem destituti, animum despondent & ad dictorum dolorum sævitiam magis attendunt.

§. XXVII.

Quoniam vero modo dicti dolores venerei & Lues venerea pari passu ambulant, hinc illi admittent curationem juxta illum gradum, in quo Lues venerea est constituta. Quemadmodum igitur gradus luis venereæ primus curationem admittit facilem, secundus difficiliorem, & tertius, tanquam summus, difficillimam, aut plane nullam; ita dolores dicti facile difficilius & difficillime, aut plane non tolluntur, itemque facile aut difficulter ratione individuorum, prout hoc vel illud individuum in §. XXV. adductum, majorem aut minorem hujus mali & simul talium dolorum vim experitur. Taceo jam periculum ex summa virium prostratione metuendum, quemadmodum etiam communiter quo major horum dolorum est sævitia, eo major subest metus deliriorum, quin imo indicia tunc plerumque illa præbet vel cariei, vel tabis, vel etiam hæticæ venereæ subsequituræ.

§. XXVIII.

Quoniam ex dyscrasia humorum maxime serosolymphaticorum, a miasmate venereo per contagium intus suscepto orta, ceu e fonte omnia Luis venereæ symptomata, sicque dolores venerei, torturam nocturnam constituentes, tanquam symptoma gravissimum provenerunt; hinc ad tollendos hos dolores sequentes potissimum indicationes formandæ sunt: 1) Ut tota corruptorum humorum massa ex universo corpore & minimis ejus vasculis & recessibus per omnia emun-

D

ctoria

Etoria expellatur, & 2) irritans restitantis forsitan alicujus portionis effectus, anodynis & paregoricis tollatur.

§. XXIX.

Prima indicatio duobus modis potissimum obtinetur, nempe vel per largiorem, paulloque diutius continuatum sudorem, vel per copiosum, debito tempore excitatum, salivæ profluvium.

§. XXX.

Quod priorem curandi methodum attinet, quæ per sudorifera absolvitur, hoc loco notandum est, quod inter remedia sudorem pellentia inprimis huic scopo apta sint ea, quæ non tantum meatus cutis excretorios aperiunt, humoresque viscidos diluunt atque resolvunt, sed maxime etiam, motum vasorum cordis & glandularum systalticum augendo, efficiunt, ut humores ibi stagnantes valde tenaces & corrupti in motum cieantur & ex minimis vasculis & recessibus excutiantur. Ad hanc ergo classem pertinent sequentia, quæ specifica pollent virtute, Lignum nempe & cortex Guajaci, radices Chinæ & Sarsaparillæ, lignum & cortex Sassafras &c. sub forma decoctorum usurpata. Primum tamen inter hæc obtinet locum lignum & cortex Guajaci, cum quo ipsi etiam Americani curationem hujus morbi instituunt optimeque absolvunt, quoniam illud subtili quodam acri & resinoso gaudet principio, quale omnino requiritur ad solidorum irritationem excitandam. Hoc principium enim demonstrat Essentia cum virtutissimo fæto parata, quæ cum dimidia spiritus fri parte mixta, calidoque cum vehiculo exhibita sudorem effi-

efficaciter movet; non minus etiam decoctio hujus ligni & corticis idem hoc probat, quæ simul longe frequentioris & tutioris usus est, si cum aqua ita instituitur, ut ejus uncia in tribus ∇ æ libris medicis per horæ spatium decoquatur, siquidem hac ratione subtilis resinosa & balsamica extrahitur portio, crassiori resinæ substantia relicta, & si decoctio ad siccitatem leni evaporatione continuatur, tunc pulverem relinquit fusci coloris & saporis Opobalsamo similis, acrimoniæ tam penetrantis, ut vel dimidii grani portio intra nares suscepta, vehementem movendo sternutationem, mucositatem ex narium siquibus potenter, sine incommodo excutiat.

§. XXXI.

Commode autem tale decoctum Guajaci, descripto hoc modo paratum, pro circumstantiarum ratione ad mensem unum, duos vel tres mane in lecto, lenem postea sudorem expectando, cum felici eventu calide adsumitur. Nonnulli etiam, ad nimiam humorum visciditatem tanto melius dissolvendam, idem decoctum cum balneo laconico, quod cum spiritu vini accenso paratur, in usum trahere suadent, neque ideo taxandi videntur, si modo debitam cautionem justamque circumspeditionem adhibeant.

§. XXXII.

Quia idem hoc Guajaci decoctum tenerioribus, magisque macilentis & sensibilibus constitutionis subjectis, ob majorem, quem in humoribus excitat, motum & ebullitionem, haud admodum conducit, imo magis adhuc obest, hinc præferenda esse judico deco-

D 2

cta,

cta, ex lignis & radicibus temperatioribus parata, cu-
 jus generis sunt radices Sarsaparillæ, Chinæ, lignum
 Sassafras, & ex nostris regionibus lignum Juniperinum,
 rad. Cichorii, Saponariæ, Bardanæ, Glyzirrhizæ, & alia,
 quæ dein, pro obtinenda meliori extractione, oleo ꝑi p.
 d. possunt imbui. Vel ad præstantiorem effectum ob-
 tinendum addi potest Antimonium crudum in petia
 ligatum, sub decoctione, atque tunc eadem species
 tam pro decocto saturatiori, mane bibendo, quam pro
 dilutiori, loco potus ordinarii hauriendo, inserviunt,
 ita tamen, ut, si hic finis intenditur, in triplo majori
 ꝓæ quantitate decoctio instituat, additis pro re nata
 Passulis minoribus & suavioris conciliandi saporis gra-
 tia Cinnamomi pauxillo: e. gr. ꝑ. Rasuræ ligni Gua-
 jaci ꝓiv. Cort. huj. ligni ꝓj. Rad. Sarsap. Chin. aa. ꝓss.
 Cichor. Glyzirrh. aa. ꝓij. ꝑis ꝑi ꝓß. C. C. D. S. Spe-
 cies, quarum ꝓjß. cum ꝓij. ꝓii crudi in petia ligati, in
 tribus aquæ mensuris coquenda, & facta colatura ter-
 tia mensuræ pars ad sudorem pellendum haurienda.
 Relictis a coctione speciebus, additisque Passularum mi-
 norum ꝓij. vel iij. aquæ tenuis affunde mensuras tres, fiat
 per horam decoctio in vase clauso; colat. D. S. pro po-
 tu ordinario. Vel si quis desiderat decoctum paullo
 temperatioris virtutis, sequens formula locum inve-
 niet: ꝑ. Rad. Sarsap. ꝓss. Chin. Scorz. aa. ꝓiv. Cichor.
 Glyzirrh. aa. ꝓij. Cort. lign. Sassafr. ꝓj. ꝑis ꝑi ꝓiij. Cum
 eadem specierum & aquæ quantitate, sicut in priori,
 instituat decoctio.

§. XXXIII.

Hæc decocta, quando solida cum fluidis jam jam
 qua-

quadantenus sunt inquinata, ut eorum efficacia augeatur, combinanda etiam sunt cum medicamentis efficacioribus. Hoc autem optime perficitur cum medicamentis ex regno minerali petitis, mercurialis vel stialis profapiæ, observata debita dosi, e. g. Æthiops mineralis, sulphur stii auratum ultimæ præcipitationis, sumtum ad tria vel quatuor grana, TRa stii acris gtt. XX-XXX. pulveres, ex duabus partibus cerussæ stii, & una parte stii confecti.

§. XXXIV.

Proinde quoque simul observandum est, quod non prius curatio talis per sudorifera suscipi debeat, quam corpus ad hanc fuerit præparatum, urgente nempe plethora, convenientem sanguinis quantitatem detrahendo, & primas vias, vitiosorum humorum saburra oppletas, eliminatione per alvum abinde liberando. Huic scopo favent imprimis Gummata resinosa, tanquam appropriata, e. gr. Gummi ammoniacum, Sagapenum, Opopanax, Galbanum &c. cum Extracto Rhabbarbari, Hellebori nigri & Mercurio dulci roborata, mediante Essentia ligni Guajaci, vel balsami Peruviani, in formam Pilularum redacta & pro dosi ad ʒss. exhibita. Peragitur purgatio cum hisce Pilulis ter vel quater alternis diebus, probe simul observando leges diæteticas, quarum ratio in eo præcipue continetur, ut victu exquisito tenui ægri utentes, panem bis coctum, modicam carnis assatæ portionem cum Passulis exacinatæ, & tenuiora carnis vitulinæ & gallinarum juscula, cum Lactuca, Endivia, Asparago, Selleri, decocta assument; ceteroquin vero, quantum fieri potest, sibi

D 3

tem-

temperent, quo minus pinguibus, carnibus elixis, piscibus, lacticiis & farinaceis multum inhæreant.

§. XXXV.

Ubi vero tanta adest fluidorum ac solidorum corruptio, ut nec stricta diæta, nec curatio jam laudata per sudorifera huic eradicandæ sufficiant, tunc utique ad alia majoris efficaciam remedia, eaque heroica, nempe illa specifica ex argento vivo parata, tanquam ad sacram anchoram, confugiendum, quæ tenaces, viscidos, & in tubulis quasi coagulatos humores potenter resolvunt fluxilesque reddunt, & ad congruum emunctorium palati & glandulas salivales propulso, ejiciunt & exterminant; Verbo, alter modus §. XXIX. adductus, per copiosum salivæ profluvium est suscipiendus.

§. XXXVI.

Quod Mercurius ita agat, ex ipsius agendi modo patebit sequenti: Mercurii particulae in omnibus infra dicendis applicandi & assumendi modis obducuntur corpore quodam partibus nostri corporis specificè leviores, hinc ob superficiem mutatam adhærent parietibus vasorum nostri corporis, & ex adhæsione penetrant in illud, sive per vasa excretoria in superficie cutis posita, sive per vasa lactea; a fluidis nostri corporis auferuntur particulae ejusdem specificè leviores, particulas Mercurii cingentes, alia vero specificè paulo graviores, v. gr. salinae, acres, acidæ, iis adhærent, & hinc serum a salibus coagulantibus fit liberum, fluxile & quasi fufum, seu resolutum; hanc fusionem ipse Mercurius salibus unitus, tam partes Veas, quibus adhæret resolvendo, quam vasa stimulando, auget: uti enim

enim

enim salivæ, sic quoque Mercurii particulæ salinis junctæ, solutæ tenentur a sero, agunt cum eodem atque illam secernunt è M. S. uti serum secernitur. Hæc secretio cum major sit in statu naturali in glandulis salivalibus oris, quam in reliquis corporis partibus, major quoque Mercurii quantitas salibus juncti intrabit glandulas oris, & cum majorem habeat massam, tardius in hisce angustissimis vasis, quam serum, ab eadem vi cordis & arteriarum movetur; obicem ergo ponit sero, unde vasa glandularum insigniter extenduntur, usque dum, ob vasa extensa & expansa atque serum fluxile redditum, ipse Mercurius unacum sero copiose admodum profluat.

§. XXXVII.

Prostant autem varii modi, Mercurium pro salivatione adhibendi. Apud veteres olim triplici in forma præscribi solebat, unguenti nimirum, seu linimenti, Emplastri seu Cerati, & demum suffimigii. Linimenti seu unguenti basis erat Mercurius extinctus, ea in quantitate, ut sextam vel octavam reliquorum ingredientium partem constitueret. Ne etiam vi frigida, qua pollere putabatur, nervis noceret, obstupefaciendo vel relaxando illos, adjiciebantur sexcenta alia, e numero calefacientium, attenuantium, discutientium, &c. ut axungia adipesve porci, anseris, ursi, &c. medullæ, bytyrumve, oleum chamæmelinum, anethinum, laurinum, mastichinum, vulpinum, lumbricorum ∇ strium, petroleum, Cyclamen, Aristolochia, Staphysagria, radices Zedoariae, Enulæ, Ebuli, Bryoniae, Ireos Florentinae, Pyrethri, Zingib. Bdellium, Euphorbium, Gumm.

Gumm. ammoniacum, Aloë, Styrax, Mastiche, Lithargyrium, Sulphur vivum, Tartarus ruber, cineres sarmentorum, Theriaca, &c. quæ singula diverso numero & dosi comminuta & commista in formam linimenti aut unguenti subigebantur. Tali ergo Unguento aut linimento calide ad ignem illinebant artuum juncturas & ipsos artus usque ad axillas, imo quandoque corpus universum, abstinendo tantum a partibus, quas principales vocabant, nempe abdomine, thorace & capite; de reliquo vero inunctionem illam pluries iterando, donec manifesta imminerent ptyalismi indicia. Materies cerati, sive emplastri Mercurialis, eadem erat ac linimenti, hoc tantum cum discrimine, quod parcior esset axungiae quantitas, cera vero suppleret, quod illius intuitu decedebat, ut ea ratione emplastro debita consistentia conciliaretur. Perquam celebre & usu maxime receptum olim fuit emplastrum a *Joanne de VIGO* descriptum, *Practicae lib. 5 cap. 2.* Prostat id hodiernum adhuc in omnibus Pharmaciis sub nomine Emplastri de ranis Vigonis cum Mercurio, soletque in ejus præparatione ordinaria Mercurii quantitas pro lubitu ulterius augeri. Hoc emplastro, seu cerato, super alutam extenso, artuum juncturas, artus ipsos, totamque corporis superficiem obtegebant, exceptis, ut modo dictum est de linimento, ventre, thorace & capite, neque detrahebant illud nisi prima apparerent imminenti ptyalismi indicia. Suffitus ex simili parabantur materie, nempe ex Mercurio, salivâ aut Therebinthina extincto, vel Æri, quibus admiscebantur alia, quæ oleosa & pingui qualitate igni concipiendo fovendoque & fumo

fumo

fumo emittendo paria essent: Resinæ nempe, vel gummata, ut Thus, Mastiche, Olibanum, Myrrha, Styrax, gummi Benzoes, Opopanax, gummi Juniperi; porro aromatica, ut Nux moschata, Macis, &c. ligna pinguia, ut Aloës, Juniperi, Pini, Santalorum, &c. quæ singula pulverisabantur, vel cum mucilagine Tragacanthi formabantur in trochiscos, vel Therebinthina excipiebantur in formam opiatæ. Quando iis utendum erat, ægrum plane nudum in balneo sic dicto laconico, stantem vel sedentem, collocabant, situm erat ad pedes crucibulum prunis candentibus repletum, cui per fenestram, ad hunc usum adaptatam, aliquot trochisci vel tabellæ per vices imponebant, ita ut fumo exhalanti æger tamdiu totus exponeretur, donec sudor eliceretur copiosus, nisi forsan immineret deliquii periculum. Postmodum ipsum in lectum calidum deferebant & stragulis tegebant, ut sudor uberius proliceretur, quem post horam unam aut alteram probe abstergebant, ægroque dein conveniens alimentum præbebant, hæcque singula dein per dies aliquot repetebant, donec ptyalismus appareret.

§. XXXVIII.

In ipsis autem hisce methodis successu temporis multa fuerunt immutata, & ex parte plane rejecta. Sic jam dudum obsolevit usus obtegendi totum corpus emplastris ad ptyalismum provocandum, quoniam nimirum emplastra, viscositate sua poros cutis obducentia & obstruentia, transpirationem fere in toto corpore impediabant, eoque ipso simul efficiebant, ut humores viscido-acres in vasculis arterioso-lymphaticis, per su-

E

perfi-

perficiem excurrentibus, substiterint, & in toto corpore se accumulaverint, idque tanto magis, cum insuper quoque acria illa ingredientia, ab humido subtus collecto soluta, cutem vehementer stimulant atque irritant, ac ita, affluxum talium humorum viscido-acriura gravius versus peripheriam concitando, inflammationem quasi erysipelaceam unacum pustulis pruriginosis excitarent, maxima cum aegri molestia & symptomatum Luis venereae incremento. Sic etiam jam diu usus suffimigiorum ad ptyalismum excitandum cessavit, quia aegri in laconico balneo, admodum calefacto & vaporibus acribus, praepriis sulphureo-mercurialibus, repleto commorantes, tam ob defectum refrigerii in pulmonibus, quam ob vapores illos acres, in aërem facile sese diffundentes & mediante respiratione attractos, saepius respirandi difficultatem animique deliquia patiuntur, vel etiam tussi sicca ferina, asthmae quasi convulsivo, capitis & artuum tremoribus, surditate, convulsionibus, imo & Apoplexia saepe lethali corripuntur, prout hoc testatur *PARÆVS in Chirurgia sua, p. 542.* Proinde etiam hæc suffimigia, sudores copiosissimos proliciendo, vires aegrorum, admodum jam prostratas, adhuc magis consumunt, & humores a fontibus salivalibus divertendo, etsi aegri exerto capite hæc suffimigia in laconico balneo sustinuerint, ptyalismum saepe reddunt plane inefficacem.

§. XXXIX.

Celeberrimus D. *SCHAARSCHMIDIVS*, in casibus pertinacioribus & statu magis rebeli hujus mali, usum suffimigiorum ad ptyalismum excitandum satis tutum
& pro-

& proficuum fore existimat, dummodo Mercurius in
 iis sine acido adhibeatur; ita enim scribit, in denen
 Medicinischen und Chirurgischen Nachrichten, P. II.
 pag. 231. seqq. Der Grund des Schadens, der von
 der Räucher-Cur entstehet, tieget hauptsächlich in dem
 acido, oder dem sauren Wesen, welches vermittelst
 des Räucherns, wenn man Zinnober oder einen Mer-
 curium præcipitatum dazu nimmt, aller gebrauchten
 Vorsicht ohnerachtet, in den Körper, und mithin in
 die Lunge gebracht wird. Die Säure sey nun ein
 acidum vitrioli, oder nitri, oder salis communis, so ist
 bekannt, wie feindselig, wie schädlich solches der Lunge
 sey. Zinnober bestehet aus Quecksilber und Schwefel;
 der Schwefel hat ein acidum vitriolicum bey sich,
 und ob dieses gleich in einer so festen Mischung mit de-
 nen übrigen Ingredientien vermischet ist, daß es sich so
 leicht nicht davon trennen läßt, und wir auch daher den
 Zinnober mit Nutzen einnehmen können, ohne uns zu
 befürchten, daß etwa das dabey befindliche acidum in
 unsern Körper davon loß gieng, und Schaden würck-
 te: so ist es doch eine ganz andere Beschaffenheit, wenn
 der Zinnober aufs Feuer kommt und verbrannt wird;
 denn das Feuer zerstöhret sogleich die allerfesteste Mi-
 schung derer Körper, und macht also auch bey der Räu-
 cher-Cur, daß das acidum allein in den Leib übergeheth.
 Kan man denn aber das Quecksilber durchs Räuchern
 nicht in den Leib bringen, ohne daß von einem acido
 etwas damit verknüpffte seyn solte? *Paræus* und *Blegny*
 kommen einiger massen auf die rechte Spur; man hat
 aber einen andern weit sicherern Weg, da das bloße

E 2

Queck

Quecksilber, ohne Zusatz vom Schwefel oder einem Mineralischen acido, in ein Pulver gebracht, angezündet und zum Räuchern kan gebraucht werden. Es bestehet dieses Pulver hauptsächlich aus blossem Quecksilber, welches mit Zucker und einem gummate so lange gerieben wird, bis es die Gestalt eines Pulvers angenommen. Mit solchen Pulver wird der Patient, nachdem der ganze Leib mit einem Tuch behängt worden, geräuchert, und kan solches entweder täglich, oder um den andern Tag geschehen, nachdem man stärkere oder schwächere Personen vor sich hat, und die Salivation geschwinde, oder langsamer erzwingen will. Man kan solches sicher brauchen: Denn zu geschweigen, daß kein acidum dabey ist, und man also die davon zu erwartenden schlimmen Folgen nicht zu befürchten hat, so hat der Herr Hofrath Eiler durch seine Erfahrung befunden, daß man sich dieses Mittels ohne Schaden bedienen könne. Hier aber will ich nur so viel erinnern, daß, wenn sich etwa jemand rühmen möchte, ein solches Pulver zu besitzen, so muß es nicht nach Schwefel riechen. Cum vero sub ejusmodi suffimigio Mercurius, etsi vivus adhibeatur, tamen, quatenus cum Saccharo commiscetur, hujus quoque acidum facile in consortium suum trahit, & quatenus sulphur carbonum per ignem deflagratur, cum acido hujus sulphuris facile combinatur, & sic pulmonibus omnino nocere potest, merito dubito de securo & prorsus innoxio horum suffimigiorum effectu, siquidem etiam ipse celeberrimus ille Vir pariter id confirmat, in hæc verba desinens: Daß sie (die Räucher-Cur) aber den Körper stärker
an

angreiffe, als andere mercurial-Curen, kan man nicht läugnen. Und hieraus folget denn, daß man sie nicht bey allen Venerischen Kranckheiten, oder bey allen Patienten ohne Unterscheid, brauchen könne, sondern nur in solchen Fällen, da man durch gelindere Wege entweder nichts ausgerichtet hat, oder schon vorher siehet, man werde nichts damit ausrichten.

§. XL.

Sic ergo nunc methodus salivationem excitandi per unguentum mercuriale potissimum adhuc recepta est, absque omni tamen farragine calefacientium, incidentium, &c. ita quidem, ut unice illud conficiatur e. g. ex Mercurii vivi Therebinthina extincti ʒj. Ungu. de Althea, nervini, ana ʒvj. olei destillati Lavendulæ ʒʒ. intime inter se mixtis.

§. XLI.

Præferendam autem esse hancce methodum reliquis prioribus, facile quilibet vel exinde perspiciet, quoniam admodum temperatum est hoc unguentum, adeoque nec inflammationem & pustulas in cute excitat, uti Emplastra, nec etiam Mercurius vivus tanta symptomata tali ratione producit, quanta ab ejus usu in forma suffimigii pertimescenda sunt. Non minus etiam ista methodus præ altera hac laudem meretur, ubi per internum usum Mercurii dulcis, in formam pulveris redacti, cum anatica dosi ʒii diaph. & Lapid. 69 remixti, & cum Conserva Rosar. in juscule avenaceo, vel infuso theeformi calido, exhibiti, ascendendo successive a granis quinque vel sex usque ad ʒʒ. salivatio excitatur, quoniam semper facilior, promptior, imo

E 3

& se-

& securior ab externo Mercurii usu expectanda & conservanda est operatio, quam quidem si interne ille exhibeatur, ubi ad minimum cautum admodum & satis prudentem requirit artificem, qui periculosa aliàs facile pertimescenda symptomata debite præcavere & evitare novit.

§. XLII.

Cum vero tanta humorum viscositas & corrosiva dyscrasia non solum Luis venereæ, sed in specie etiam dolorum sævissimorum ac fere intolerabilium, seu Torturæ nocturnæ causam mediate proximam constituat, hinc ut jam laudata methodus salivationem excitandi per modo dictum Unguentum mercuriale probe succedat, atque viscositas illa humorum per mercurium eo melius dissolvatur, simulque præcaveatur, ne Mercurius ob copiam Θ ium corrosivorum in corpore latitantium, indolem pariter corrosivam assumat, quoniam hac ratione pessima sequuntur symptomata, imprimis autem capitis dolores atrocissimi, convulsiones, cruciatus abdominis, diarrhœa cruenta, vomitus ac deliria; merito dein corpus ægrotantis debite prius præparandum, eoque ipso simul præcavendum est, ne salivationi superveniant tumor ille capitis & colli stupendus, linguæ & faucium inflammationes, hæmorrhagia gingivarum & tandem partium oris profundissima exulceratio, cum dentium casu & carie maxillarum, aliaque plura pessimæ indolis symptomata.

§. XLIII.

Præparatio hæc & methodus ipsa salivandi ad ductum b. TEICHMEYERI optime sic institui potest:
1) ex-

1) exhibetur aliquoties purgans, ex pulvere catholico Michaelis, vel extracto panchymagogo Crollii, paratum, vel etiam Pilulæ b. TEICHMEYERI purgantes, quarum compositio sequens est: ℞. Extract. Fum. Helleb. nigr. aa. ℥β. Asari, Scamm. ¶rat. Resin. Gialapp. aa. ℥ij. Gummi guttæ ℥iij. M. F. Pilulæ pondere grani unius, Dos. No. xx. - xxv. 2) Dein paratur Decoctum Lignorum, quod omiffis omnibus aliis potulentis, pro potu ordinario assumi & ex sequentibus speciebus componi potest: ℞. Rad. Scorz. Bardanæ, Graminis, Cichorii, Scrophulariæ, Altheæ, Taraxaci, Chinæ, Sarsaparillæ, aa. ℥j. Hb. Veron. Hepat. nob. Agrim. Beton. Scabiosæ, Hederæ ∇itris, Meliss. aa. Mj. Fl. Acaciæ, Mij. Borriginis, Melissæ, aa. pij. Lign. Sassafr. Guajaci, aa. ℥iv. Siliquar. dulc. ℥ij. C. C. raspati ℥iβ. C. C. M. Harum specierum unciaæ duæ cum decem libris ∇æ decoquuntur, percolantur & quotidie calide vel tepide, pro lubitu, loco potus ordinarii sufficiens quantitas assumitur. Hora septima vel octava matutina & tertia vel quarta post meridiem, ad 50. vel 60. guttas sequens mixtura datur: ℞. TRæ bezoard. Wed. Eff. Lign. dulc. Teichm. *) balsami Copaivæ, cum TR. † acri parat. aa. ℥β. Eff. Succin. alcalicæ ʒvj. M. Hora decima matutina & octava vespertina exhibetur de pulvere Teichm. bezoardico, **) mixto cum anatica quantitate magnesiæ albæ, ʒβ. pro dosi, vel ℞. Lapidum Cancrorum, Corall. rubr. ppt. † diaph. Pulv. Vip. Italic. Succin. præparati, Croci †tis aperit. c. †e vel limat. †tis subtiliss. aa. ʒj. M. D.

*) Descriptio ejus extat in b. Auctoris Institut, Chem, ration, pag. 255.

**) Vid. l. c, ejusdem compositio.

M. D. ℥j. vel ʒʒ. pro dosi. Absoluta sic viginti dierum spatio tali præparatione, quæ constantè in loco calido instituenda est, cum quotidiano leni sudore, datur vicesimo primo die iterum purgans. Vicesimo secundo die Mercurius in usum vocatur, & quidem ita, ut mane prope fornacem adplicetur unguentum §. XL. descriptum, vesperi autem Pilulæ mercuriales 6. vel 8. ad summum 10. ab ægrotante deglutiantur, sequentis formulæ: ℞. ꝑ̄ dulcis rite parat. ʒj. Extract. Scorz. vel Fumar. Gummi Guajaci aa. ʒʒ. M. F. Pilulæ pondere gr. i. Unguentum dividitur in octo partes æquales, totque pyxides replentur, ut quotidie una portio per inunctionem consumatur. Inunctio ipsa fit in pedibus circa malleolos, circa genua, itemque circa carpum & flexuram cubiti. Aegrotus postquam digitis Mercurium, qui in Unguentis quandoque subsidere solet, in pyxide agitavit, & cum pinguibus exacte permiscuit, se ipsum inungit. Facta hac inunctione prope fornacem, partes inunctæ linteaminibus & fasciis calidis involvuntur & ægrotus postea statim ad lectum properat calidum, ubi quinto ut plurimum post primam inunctionem die indicia sese manifestant activitatis Mercurii, postmodum octavo die adparent inflammationes in partibus oris internis, seu circa gingivas, & decimo ac duodecimo ex ulcusculis ibidem prognatis saliva profluit in majori minorive copia, pro diversa subjectorum constitutione.

§. XLIV.

Curatio autem hæc per salivationem, nisi recte administratur, perquam facile funestum sortitur eventum;

tum; hinc variæ omnino observandæ sunt cautelæ, tam ab initio, antequam illa suscipiatur, quam in progressu ejusdem. Antequam illa suscipitur, notandum est, ut I) si corpus fuerit cacochymicum & scorbuticum, hæc vitia oppugnentur, primas vias evacuando cum laxante mannato & rhabarbarino, bibendo serum lactis dulcè cum succis herbarum antiscorbuticarum, Cochleariæ, Fumariæ, Beccabungæ, & Nasturtii aquatici imprægnatum, vel etiam decoctum lignorum temperatius cum lacte mixtum per integri mensis decursum; & postea demum ad decocta lignorum sudorifera, vel etiam si necessitas urget, ad mercurialia deveniatur. II) Similis cautela adhibenda est in iis, qui ex viris ad affectiones spasmodico-hypochondriacas, ex fœminis ad passiones hystericas, sive ex utroque sexu ad effrenas sanguinis congestiones, ejusdemque excretiones per nares, hæmorrhoides & pulmones sunt dispositi, quibus omnibus sola salivatio nunquam conducit. III) Multo minus debet in illis suscipi, qui viscera qualicumque labe affecta habent, quia metus est, ne auctis inde obstructionibus lethalis eventus subsequatur. IV) In siccis & macilentioribus nequaquam suscipiatur, nisi prius humores fluxiles reddantur & fibræ rigidiores atque ad spasticas stricturas proclives relaxentur.

§. XLV.

Sub salivatione ipsa respicienda etiam sunt symptomata ordinariè eidem supervenientia, ut dentium vacillatio, a nimia gingivarum relaxatione proveniens, linguæ fauciumque intumescencia cum masticatione & deglutitione difficili, appetitus prostratus, somnus ob

F

fali-

salivæ fluxum, noctu etiam durantem, valde interrump-
 ptus, & notabilis virium defectio; quæ omnia partim
 ab impetuosa salivæ profusione, validoque feri ab ex-
 tremis & inferioribus partibus ad fauces regurgitatio-
 ne, partim vero ab imminuto alvi & urinæ fluxu de-
 pendent. Quapropter, si nimium urget & vires plane
 destruit salivatio, humorum motum ad inferiora de-
 rivare juvat per pediluvia dextre adhibita, per clysteres,
 per laxantia, mannata & rhabarbarina, vel si hæc non
 sufficiunt, per Pilulas balsamicas Beccheri, cum Extracto
 panchymagogo Crollii interdum acuatas, vel etiam
 per pulverem Rhabarbari cum Diagrydio sulphurato
 remixtum, & cum syrupo Cichorii c. Rhab. in electua-
 rii formam redactum, quod simul roborandis gingivis
 egregie inservit. Non minus etiam conducunt infusa
 theeformia, ex Veronica, Scabiosa, floribus Sambuci &
 Salviæ parata, crebriusque oblata, quia iisdem humo-
 rum motus ad extremam corporis superficiem dirigi-
 tur & saluberrima transpiratio egregie promovetur.
 Præter hæc etiam externis ulceribus prospiciendum
 est Gargarismatibus mellitis, illaque mundificanda sunt
 penicillis ex linteaminibus confectis, cum quibus syru-
 pi Mororum, Violarum, de Rosis siccis vel Mel rosa-
 tum abstergendi sine adplicari possunt. Prædicta au-
 tem Gargarismata ter quaterve de die cum siphone in
 os immittuntur, vel etiam saltem pro collutione adhi-
 beri, & sequenti modo parari possunt: \mathfrak{R} . Rad. Bistort.
 Torment. Symp. Plantag. Althææ. Glyzirrh. aa. \mathfrak{z} j.
 fol. Quercus Herb. Plantag. Veron. Bugul. Agrimon.
 Sanic. Matrisylv. Hed. Vitris Virgæ aureæ Flor. Hype-
 ric.

ric. Salv. Rorismarin. Malv. arbor. Papav. errat. aa. Mj. lign. Saffafr. Guajaci aa. ℥j. Cort. Citr. ꝑnt. Sem. Anisi aa. ℥℔. Sem. Fraxini ℥ij. C. C. M. coqu. cum f. q. aquæ fontanæ & huic decocto admisceatur Mel, vel D ia-
tum, aut tabulatum, & Gargarismatis instar adh. beatur. Ad nimiam vero gingivarum laxitatem dentiumque la-
psum præcavendum, Essentia V æ Catechu, TRa Laccæ Mynsichti, vel balsamum vitæ Hoffm. aut Teichm. cum Syrupo Granatorum vel C ontiorum mixtum, ex-
terne egregiam præstant opem.

§. XLVI.

Evenit quoque sæpius, ut mercurialia scopo saliva-
torio exhibita, dolores intestinorum vehementissimos
excitent, pro quibus mitigandis optime conducunt the-
riacalia, speciatim vero Theriaca cœlestis, cujus aliquot
grana cum Emulsione amygd. dulcium & unciâ dimi-
dia Syrupi diacodii exhiberi possunt, siquidem etiam
ejusmodi Emulsiones cum V is temperantibus paratæ,
& cum syrupo Papaveris albi edulcoratæ, in nimis vi-
giliis urgentibus optime conducunt.

§. XLVII.

Finita salivatione, æger ter vel quater purgetur
Pilulis supra descriptis mercurialibus, & absteineat per
aliquod adhuc tempus ab acribus, pinguibusque alimen-
tis, itemque à nimia quorumlibet ciborum ingurgita-
tione, quin potius modice tantum evpeptos & evchy-
mos assumat, pro obtinenda laudabilium humorum
restitutione. Non minus etiam finita salivatione mu-
tanda sunt vestimenta & stragula, ne fomes venena-
tus, forsitan nondum plenarie extinctus & quasi in ci-
neri-

neribus adhuc latitans, novos postea tumultus excitare valeat.

§. XLVIII.

Ut autem secundæ Indicationi etiam satisfiat, interne Decocta in §. XXXII. commendata, vel solum decoctum Sarsaparillæ, exhibere licet, conjunctis simul papaverinis, e. g. emulsionibus in §. XLVI. descriptis, vespertino tempore, ante novam dolorum exacerbationem adhibendis. Externe optime conducunt fomenta ex ligno Guajaci, Juniperi & hujus baccis, radice Sarsaparillæ, foliis Pulegii, Salviæ, Rorismarini, Persicariæ, paranda, quibus succedunt inunctiones cum oleo Scorpionum, Viperarum, præsertim lumbricorum & ranarum viridium, ipsaque pinguedine humana institutæ & frequentius repetitæ, quemadmodum etiam Theriaca vel sola, vel cum oleo ligni Guajaci remixta, eximie prodest ad dolores tibiæ & pedum, referente AMATO *Lusitano Cent. V. Curat. 72.* Aut recipiatur Spiritus vini rectificatiss. vel spiritus Lumbricorum, in quo parum Croci & Opii dissolutum fuit, & cum linteis applicetur. Speciatim autem conducunt Unguenta & Emplastra mercurialia appropriata, partibus dolentibus applicata, ex. gr. Emplastrum de ranis Vigonis cum mercurio tam simplex, quam etiam cum nervinis & anodynis remixtum, hunc circiter in modum: \mathfrak{R} . Emplastri de ranis c. quadruplo mercurii \mathfrak{z} ij. Ol. express. Nuc. Mosch. Opii c. acet. sol. aa. \mathfrak{z} ss. succ. Nicot. inspiss. \mathfrak{z} vulg. aa. \mathfrak{z} j. Croci \mathfrak{z} vj. c. s. quantitate Therebinthinæ M. & F. Emplastrum.

§. XLIX.

§. XLIX.

Si ratione dolorum osteocoporum latitans quædam forte pertimescenda est caries, medicamentis ordinariis haud removenda, tunc facta incisione & integumentorum remotione, os denudari terebraque perforari debet, & quando purulenta, aut faniosa profluit materia, statim dein portio ejus corrupta aptis instrumentis vel abradenda, vel convenientibus remediis exfoliatio ejusdem more consueto promovenda est, prout Auctores Chirurgici fusius id demonstrant.

T A N T U M.

S. D. G.

* * *

Prima Ceres pingui glandem mutavit arista,
Deliciasque dedit;

Indignata situ campos horrere feraces
Glandibus ante suum.

Vitigenæ Bachus laticis mortalibus usum
Addidit in pretium

Mitiget ut liquidos dulci tunc nectare fontes,
Nos ubi cura premit.

Durus uterque Deus, si fas est vera fateri,
Durus & implacidus

F 3

Nam

Nam cœpere leves homines mollescere vino,
 Queis modo forma perit,
Morborum cohors inimica incumbere terris,
 Mortis & alma seges,
Mortiferos fructus letho lethique ministris
 Attulit ista diu.
Hinc coluit populus seclis melioribus artem
 Quam tulit Hippocrates,
Illustris Pœon, Podalirius atque Machaon,
 Spesque Melampus erat.
Gratulor ergo TIBI, quem docto laboris
 alumna
 Cognitio decorat.
Doctoris titulo longum gaudeque valeque,
 Gratuior atque precor.

*Clariss. atque Doctiss. Dno Doctorando, Amico
suo singulari, de præsentis optimo specimi-
ne animitus gratulatur*

WILHELM GOTTLIEB HESSE,

Philos. & Med. Doctor, Facult. Philos. Adfessor
Extr. & Prof. Publ.

Opponens.

Non sine divino primoribus, arbitror annis
Nutu me junxit fors peramica TIBI.
Non

Non quoque fortuito casu versamur Athenis,
Hisce simul, quarum littora Sala luit.
Lux hodierna docet quo mox, certamine facto
TE plausu celebri gloria summa manet.
Me miratorem digni servavit honoris
Ac rari studii, qui sapit, ille Deus.
Qui vero prouti fas est, efferre valebo
Virtutes tantas? Nostra Camœna jubet,
Quumque magis liceat perpendere quæque
filendo:
Hoc filet adjecto: Celsius astra petas.

JO. HENR. HESSE,
Rei Milit. Cult.

En! caput autumnus gravidis nunc fructi-
bus effert
Mitibus & ditat, foetibus arva suis
Jamque Ceres canis dudum flavescit aristis
Messis & hinc locuples falce resecta cadit.
Soletur fessum larga ut mercede colonum,
Præmia qui multo digna labore capit.
Hujus ad exemplum fructus, Cognate, labo-
rum
Colligis & studio digna brabea Tuo.

Tor-

Tormina dum miseri scribis nocturna leprosi
In multam noctem Te vigilasse doces.
Neve doloris enim Tibi fax sed calcar honoris
Pervigil ut ducas tempora causa fuit
Gratulor hinc meritum Naphnea frondis ho-
norem,

Messe typo messi conveniente Tuæ.
Det Deus in sano sanam Tibi corpore mentem,
Ut multis iterum possis utrumque dare.
A Te nam prudens fortunæ cætera sumes,
Sumere quæ doctus vir sapiensque solet.
Hinc sperant multi multumque levaminis ægri
Inque Tuas laudes arca lata patet.

*Hiscæ paucis Prænobilissimo, Clarissimo æque
ac Doctissimo Domino Doctorando, Patrueli
suo per dilectissimo, ex intimo cordis adse-
cti gratulatur*

FRIDERICVS JUSTVS FRANCK,
Scholæ Michaelit. Collaborator &
Rev. Min. Candidatus.

